

Accountantsverslag

Gemeente Kaag en Braassem
Boekjaar 2019

Aan de gemeenteraad van de
Gemeente Kaag en Braassem

Den Haag, 9 juli 2020

Geachte leden van de raad,

Hierbij bieden wij u ons accountantsverslag aan dat is opgesteld in het kader van de opdracht om de jaarrekening 2019 van de gemeente Kaag en Braassem te controleren. Dit accountantsverslag gaat in op de belangrijkste bevindingen uit de controle van de jaarrekening van gemeente Kaag en Braassem.

In dit verslag lichten wij toe welke overwegingen plaats hebben gevonden bij de bepaling van de aard, het tijdstip van uitvoering en de diepgang van de werkzaamheden die zijn toegepast bij de uitvoering van de controle van de jaarrekening.

Wij hebben op 9 juli 2020 een goedkeurende controleverklaring verstrekt bij de jaarrekening over boekjaar 2019 ten aanzien van getrouwheid en rechtmatigheid. De bevindingen in dit verslag doen dan ook geen afbreuk aan ons oordeel over de getrouwheid van de jaarrekening.

Wij bedanken de medewerkers van de gemeente Kaag en Braassem voor de samenwerking bij het verrichten van onze controlewerkzaamheden en de totstandkoming van onze rapportage.

Tot het verstrekken van nadere toelichting zijn wij graag bereid.

Met vriendelijke groet,
Baker Tilly (Netherlands) N.V.

M.J. de Graaf RA
Partner

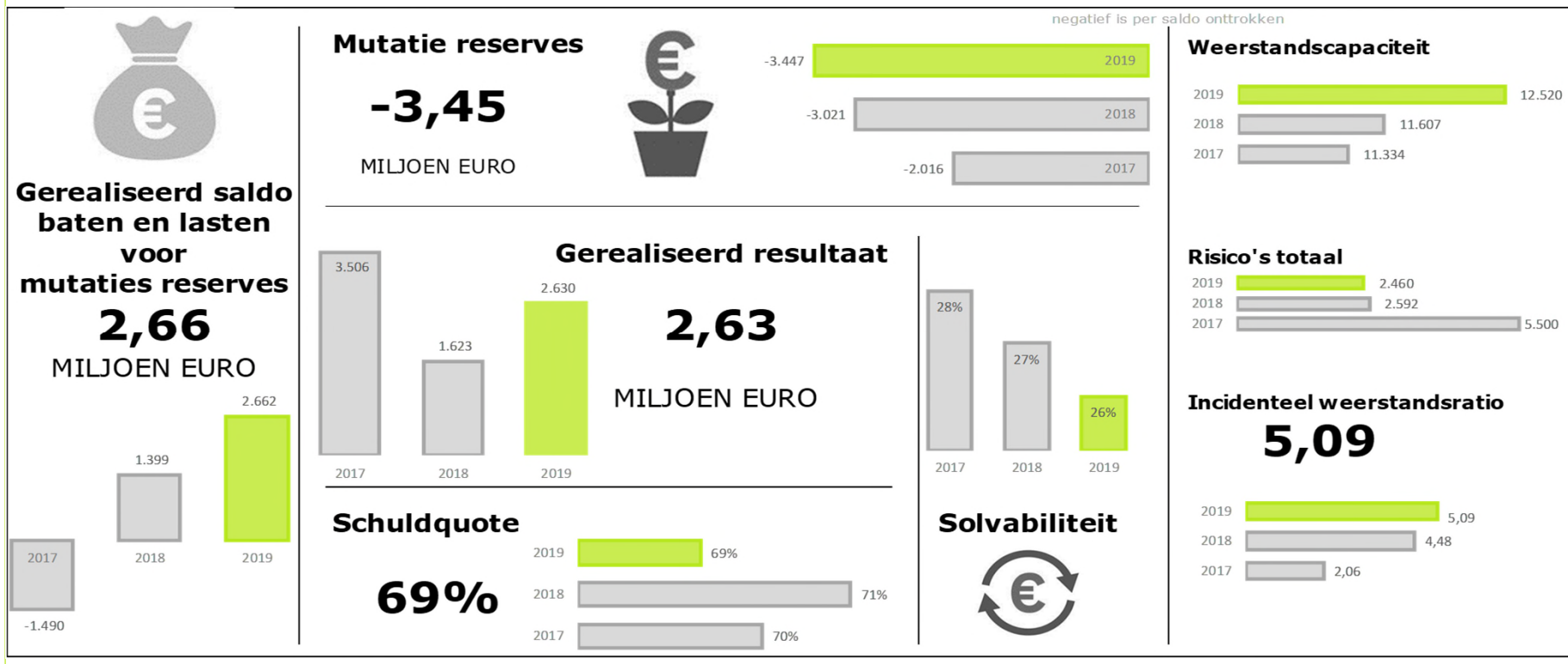
Inhouds- opgave

Bestuurlijke samenvatting	4
Opdracht, scope en uitkomsten	7
Ontwikkelingen in de jaarcijfers	11
Controlebevindingen	15
Bevindingen interne beheersing	24
Overige onderwerpen	27
Bijlagen	31

Bestuurlijke samenvatting controle 2019

Bestuurlijke samenvatting

Financiële kengetallen en signaleringwaarden

1. Bestuurlijke samenvatting

- Wij hebben op 9 juli 2020 een goedkeurende controleverklaring verstrekt bij de jaarrekening over boekjaar 2019 ten aanzien van getrouwheid en rechtmatigheid.
- De financiële positie van de gemeente is als toereikend aangemerkt. De gemeente heeft in de afgelopen jaren gestuurd op het versterken van de vermogenspositie. Hierdoor is het weerstandsvermogen toegenomen. De kengetallen van de gemeente vallen op basis van de VNG-normering in de neutrale risico categorieën.
- Het Besluit Begroting en Verantwoording is in alle opzichten nageleefd in 2019.
- De begrotingsoverschrijdingen passen binnen het bestaande beleid en zijn goed toegelicht.
- Er zijn bij de uitvoering van onze controlewerkzaamheden geen onrechtmatigheden geconstateerd.
- De correcties die voortvloeien uit onze controlewerkzaamheden zijn volledig verwerkt in de jaarrekening. Er resteren geen ongecorrigeerde afwijkingen.
- Er zijn naar aanleiding van de controle nog geen onzekerheden geconstateerd. Met betrekking tot het sociaal domein zijn de gecontroleerde verantwoordingen nog niet ontvangen, hier kunnen nog onzekerheden uit voortvloeien.
- Wij hebben geen controleverschillen (fouten en/of onzekerheden) in de verantwoorde informatie in de SiSa-bijlage geconstateerd.
- Wij hebben vastgesteld dat de bezoldigingen over 2019 in overeenstemming is met de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) en dat de jaarrekening 2019 van de gemeente Kaag en Braassem voldoet aan de publicatieverplichtingen van de WNT.

Opdracht, scope en uitkomsten

Opdracht, scope en uitkomsten

Reikwijdte van de controle

Met de opdrachtbevestiging van d.d. 9 december 2019 heeft u ons opdracht gegeven tot het controleren van de jaarrekening 2019. De reikwijdte van onze controle staat omschreven in deze opdrachtbevestiging. Er is gedurende het verloop van de controle geen sprake geweest van een beperking in de reikwijdte van onze controle.

Naast de opdrachtbevestiging zijn bepalend voor onze controle:

- ❑ Het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado).
- ❑ Uw verordening controle op het financieel beheer en op de inrichting van de financiële organisatie van de gemeente Kaag en Braassem (controleverordening op grond van artikel 213 van de Gemeentewet).
- ❑ Het door u vastgestelde controleprotocol 2018-2019 alsmede het normenkader 2019 zoals dat aan u ter kennisgeving is voorgelegd.

Tijdens de uitvoering van de controleplanning hebben zich geen wijzigingen van materieel belang in de reikwijdte voorgedaan. Wij achten de reikwijdte van onze controle voor 2019 voldoende voor de doelstelling van onze controle.

Overzicht toleranties

De materialiteit bij de uitvoering van onze controle is € 618.000. Deze materialiteit sluit aan op het door de gemeenteraad vastgestelde controleprotocol.

Grondslag		Bedrag
Goedkeuringstolerantie fouten	1% lasten inclusief toevoegingen reserves	€ 618.000
Goedkeuringstolerantie onzekerheden	3% lasten inclusief toevoegingen reserves	€ 1.666.000
Rapporteringstolerantie	Overeengekomen met de Gemeenteraad	€ 150.000

Strekking controleverklaring

Wij hebben op 9 juli 2020 een goedkeurende controleverklaring verstrekt bij de jaarrekening over boekjaar 2019 ten aanzien van getrouwheid en rechtmatigheid.

Grondslagen

De accountantscontrole omvat onder meer een onderzoek door middel van deelwaarnemingen, beoordeling van de grondslagen van de financiële verslaggeving en van belangrijke schattingen die bij het opmaken van de jaarrekening zijn gehanteerd. Wij hebben de aanvaardbaarheid van de gehanteerde waarderingsgrondslagen en de consistente toepassing daarvan vastgesteld. In dit kader komen tevens zaken aan de orde die een significante invloed hebben op de kwaliteit van de jaarverslaggeving, zoals nieuwe of gewijzigde waarderingsgrondslagen, schattingen, beoordeling onzekerheden en bijzondere transacties.

Naar onze mening zijn de door het college gekozen waarderingsgrondslagen aanvaardbaar en consistent toegepast met betrekking tot de significante jaarrekeningposten en bijzondere transacties. In het verslagjaar 2019 zijn geen wijzigingen doorgevoerd in de keuze of de toepassing van belangrijke verslaggevingsgrondslagen.

Opdracht, scope en uitkomsten

Jaarverslag en overige gegevens

De jaarstukken 2019 bestaan uit “het jaarverslag” en “de jaarrekening”. De programmarekening en de paragrafen vormen samen het jaarverslag. In het jaarverslag worden de beleidsuitgangspunten en beleidsevaluaties zichtbaar. De paragrafen maken deel uit van het jaarverslag en vallen dus niet onder de controle van de jaarrekening. Primair object van de accountantscontrole (op grond van Artikel 213 van de Gemeentewet) is de jaarrekening, waaronder het overzicht van baten en lasten met toelichting en de balans met toelichting, zoals in de jaarstukken 2019 is opgenomen.

Conform de gewijzigde wetgeving voor de accountantscontrole onderzoeken wij het jaarverslag om vast te stellen of het jaarverslag verenigbaar is met de jaarrekening en geen materiële afwijkingen bevat en of het jaarverslag alle informatie bevat die op grond van de Gemeentewet en de Nederlandse Standaard 720 is vereist. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening. Wij hebben geen strijdigheden geconstateerd tussen de in het jaarverslag opgenomen informatie en het beeld van de jaarrekening en geen materiele afwijkingenesignaleerd.

Grondslagen

De accountantscontrole omvat onder meer een onderzoek door middel van deelwaarnemingen, beoordeling van de grondslagen van de financiële verslaggeving en van belangrijke schattingen die bij het opmaken van de jaarrekening zijn gehanteerd. Wij hebben de aanvaardbaarheid van de gehanteerde waarderingsgrondslagen en de consistente toepassing daarvan vastgesteld. In dit kader komen tevens zaken aan de orde die een significante invloed hebben op de kwaliteit van de jaarverslaggeving, zoals nieuwe of gewijzigde waarderingsgrondslagen, schattingen, beoordeling onzekerheden en bijzondere transacties.

Naar onze mening zijn de door het college gekozen waarderingsgrondslagen aanvaardbaar en consistent toegepast met betrekking tot de significante jaarrekeningposten en bijzondere transacties. In het verslagjaar 2019 zijn geen wijzigingen doorgevoerd in de keuze of de toepassing van belangrijke verslaggevingsgrondslagen.

Interne financiële beheersing

Als onderdeel van de jaarrekeningcontrole hebben wij tijdens de interim-controle een analyse en evaluatie uitgevoerd van de interne beheersingsomgeving en de daarin opgenomen maatregelen van interne beheersing. Bij deze controle hebben wij ons primair gericht op het opzet, het bestaan en de werking van maatregelen van administratie organisatie en interne beheersing (AO/IB). Dit voor zover dit van belang is voor onze controle op de betrouwbaarheid van de in de jaarrekening opgenomen gegevens.

De bevindingen voortvloeiend uit de interim-controle zijn met een afvaardiging van de ambtelijke organisatie en het college besproken en aan hen gerapporteerd door middel van de door ons uitgebrachte management letter 2019.

Gebeurtenissen na balansdatum

In de jaarrekening en het jaarverslag is een beschrijving opgenomen van de impact van de Corona-crisis op de gemeente Kaag en Braassem. Deze toelichting geeft inzicht in de belangrijkste risico's voor de gemeente die samenhangen met de corona-crisis.

Opdracht, scope en uitkomsten

Managementinzicht en schattingen

Schattingen op basis waarvan sommige jaarrekeningposten worden bepaald, zijn gebaseerd op inzichten van het college. Wij hebben de belangrijkste gehanteerde factoren en veronderstellingen beoordeeld op basis waarvan de afzonderlijke oordelen en schattingen zijn gevormd. Wij hebben vastgesteld dat dit aanvaardbaar is in het kader van de jaarrekening als geheel.

Gemaakte schatting	2019	2018
Waardering van uw grondexploitatie <u>Toelichting:</u> Wij zijn van mening dat de schattingen met betrekking tot de grondexploitatie een evenwichtig beeld geven van de waardering van uw grondexploitatie. Voor een uiteenzetting hiervan verwijzen wij naar paragraaf "waardering van de grondexploitatie" van dit accountantsverslag	●	●
Waardering van uw materiële vaste activa <u>Toelichting:</u> Wij zijn van mening dat de schattingen met betrekking tot de materiële vaste activa een evenwichtig beeld geven van de waardering van uw materiële vaste activa.	●	●
Waardering van uw financiële vaste activa <u>Toelichting:</u> Wij zijn van mening dat de schattingen met betrekking tot de financiële vaste activa een evenwichtig beeld geven van de waardering van uw financiële vaste activa.	●	●

Gemaakte schatting	2019	2018
Overlopende activa en passiva <u>Toelichting:</u> De gemaakte schattingen met betrekking tot de overlopende activa en passiva zijn evenwichtig. Wij hebben geen controleverschillen geconstateerd met betrekking tot deze posten.	●	●
Nauwkeurigheid en volledigheid van de voorzieningen <u>Toelichting:</u> Wij kunnen ons vinden in de gemaakte schattingen ten aanzien van de nauwkeurigheid en de waardering van de voorzieningen. Wij hebben geen controleverschillen geconstateerd met betrekking tot deze post.	●	●

Legenda status:

- = evenwichtig
- = optimistisch
- = voorzichtig
- = controleverschil

Ontwikkelingen in de jaarcijfers

De financiële positie van uw gemeente

Resultaat nader besproken

Het gerealiseerd resultaat over het jaar 2019 bedraagt € 2.630.000 voordelig ten opzichte van het een begroot resultaat van nihil. Hieronder hebben wij de verschillen tussen de gewijzigde begroting en realisatie weergegeven.

Tabel resultaat 2019 ten opzichte van de gewijzigde begroting (x € 1.000)

	Gewijzigde Begroting	Jaarrekening	Vershil
Totale lasten	- 62.872	- 59.518	3.354
Totale baten	61.117	62.181	1.064
Totaal saldo van baten en lasten	- 1.756	- 2.662	4.418
Mutatie in de reserves	1.756	-32	- 1.788
Gerealiseerd resultaat	-	2.630	2.630

De belangrijkste afwijkingen ten opzichte van de gewijzigde begroting zijn uitgebreid toegelicht in de jaarrekening. Wij hebben vastgesteld dat de belangrijkste afwijkingen in het laatste gedeelte van het jaar definitief bekend zijn geworden, waardoor de verantwoording pas in de jaarrekening kan plaatsvinden. De opvallende posten welke leiden tot het gerealiseerde resultaat zijn hiernaast weergegeven.

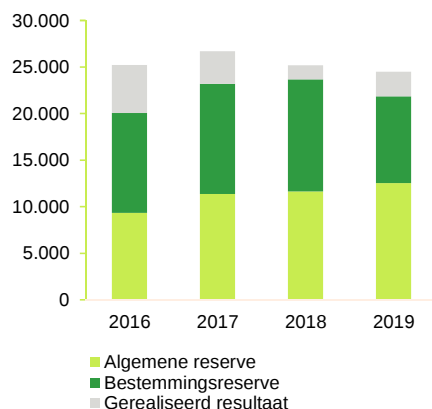
Afwijking (x € 1.000)	Voordelig	Nadelig
1. Additioneel storting pensioenvoorziening wethouders i.v.m. lagere rekenrente		821
2. Extra gelden risicodossier GO! voor Jeugd		634
3. Doorschuiven focus met ambitie 1	1.352	
4. Lagere salarislaster ruimte en leefomgeving	341	
5. Achterstallig onderhoud Langebrug Oude Ade		2.540
6. Actualisatie grondexploitaties	2.216	572
7. Budgettaire ruimte	2.232	
8. Overige	1.056	
Totaal	7.197	4.567
Gerealiseerd resultaat	2.630	

De financiële positie van uw gemeente

Het eigen vermogen van uw gemeente is afgenomen

Het eigen vermogen, inclusief het gerealiseerde resultaat, bedraagt per 31 december 2019 volgens de jaarrekening € 24,5 miljoen en heeft zich de afgelopen jaren als volgt ontwikkeld:

Grafiek ontwikkeling eigen vermogen (x € 1.000)

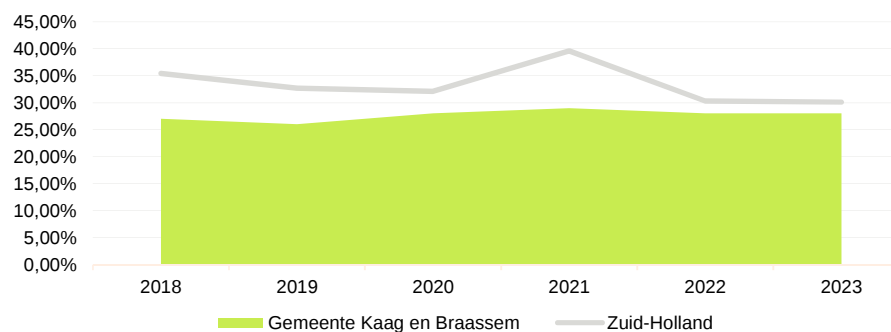

Van de totale reserves ter hoogte van € 24,5 miljoen is € 9,3 miljoen opgenomen als bestemmingsreserve. Het saldo van deze reserve is ten opzichte van voorgaand jaar gedaald met € 2,7 miljoen. De daling wordt volledig veroorzaakt doordat de reserve riool in het boekjaar voor een bedrag van € 3,5 miljoen is omgezet naar een rioolvoorziening. De overige mutaties vloeien uit te bestemming van het resultaat.

De solvabiliteit van uw gemeente neemt toe

De solvabiliteit van uw gemeente geeft een beeld van de mate waarin uw gemeente op lange termijn aan haar verplichtingen kan voldoen. Hieronder hebben wij de ontwikkeling van uw solvabiliteit gedurende de laatste jaren en de komende vier jaar (op basis van de meerjarenbegroting 2020) weergegeven. Hieruit blijkt dat de solvabiliteit van de gemeente licht zal gaan stijgen.

Grafiek ontwikkeling solvabiliteit

De solvabiliteit per 31 december 2019 is 26%. Hiermee is deze lager dan het niveau van de begroting 2020. Dit verschil wordt volledig veroorzaakt door de omzetting van de rioolreserve naar de rioolvoorziening. Uit de begrote solvabiliteit voor de periode tot en met 2023 blijkt dat de gemeente zich structureel in de categorie neutraal risico (tussen de 20% en 50% solvabiliteit) van de VNG-normering begeeft.

De financiële positie van uw gemeente

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

In het jaarverslag is onder andere de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing opgenomen, welke informatie bevat over de weerstandscapaciteit, de risico's en het beleid dat hieromtrent gedurende 2019 is gevoerd.

De door uw gemeente berekende beschikbare weerstandscapaciteit bedraagt, inclusief het voorstel tot resultaatbestemming € 12,5 miljoen (2018: € 11,6 miljoen). Er is dus sprake van een stijging van 7,7% van de beschikbare weerstandscapaciteit in 2019 ten opzichte van 2018.

Uw gemeente heeft op basis van een risico-inventarisatie berekend wat de benodigde weerstandscapaciteit is. Hieruit volgt een gekwantificeerd bedrag aan benodigde weerstandscapaciteit van € 2,5 miljoen (2018: € 2,6 miljoen). De grootste door uw gemeente geïdentificeerde risico's zijn:

- implementatie omgevingswet;
- sociale woningbouw.

Ontwikkeling weerstandsratio

De stijging van de beschikbare weerstandscapaciteit en de daling van de benodigde weerstandscapaciteit leiden ertoe dat de ratio van het weerstandsvermogen per 31 december 2019 gestegen is. De classificatie van het weerstandsratio voor incidentele posten is 5,1. Dit ratio is als uitstekend geclassificeerd.

Ook structureel is de weerstandscapaciteit toereikend om verwachte structurele risico's op te vangen.

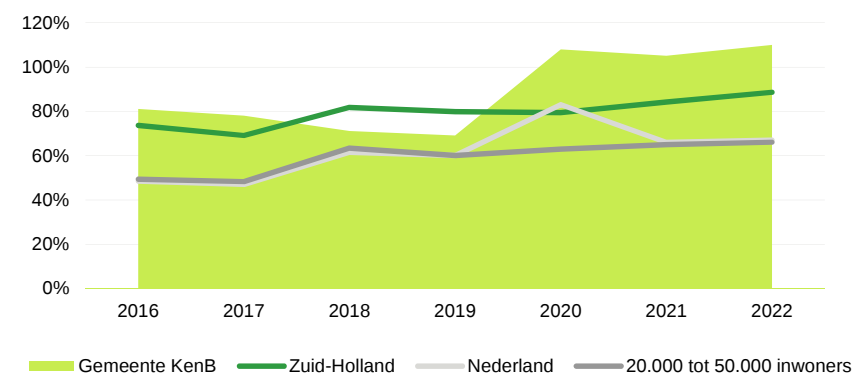
Op basis van de gepresenteerde weerstandsratio in de komende jaren in de programmabegroting 2020 en de jaarrekening 2019 blijkt dat deze sterk gaat afnemen. Dit wordt vooral veroorzaakt door een lagere weerstandscapaciteit. Dit wordt vooral veroorzaakt door uitgestelde investeringen.

De schuldpositie van uw gemeente neemt af

De schuldpositie van uw gemeente geeft een beeld van de mate waarin uw gemeente afhankelijk is van externe middelen bij het realiseren van haar doelstellingen. Ook geeft het inzicht in welk deel van de inkomsten van de gemeente gebruikt moet worden om de rente en aflossing van de schulden te kunnen betalen. De gecorrigeerde netto schuldquote is aangepast voor leningen die de gemeente 'doorleent' aan derden (zoals woningbouwverenigingen).

De netto schuldquote bedraagt 69% en is daarmee gedaald ten opzichte van voorgaand boekjaar (2018: 71%), hetgeen een positieve ontwikkeling is. Uit de analyse blijkt dat de schuldquote in de komende jaren gaat stijgen tot boven de normen van de VNG. Wij constateren echter dat de realisatie van de huidige schuldquote circa 20% lager is dan de begroting voor 2019. Wij constateren dat de gemeente de ontwikkeling van de schuldquote toereikend monitored.

Grafiek ontwikkeling gecorrigeerde netto schuldpositie

Belangrijkste bevindingen uit onze controle

Controlebevindingen

Bestemmingsreserve riool onterecht niet als voorziening verantwoord

De verantwoording van de reserve riool is gewijzigd in 2019. Tot en met 2018 zijn de jaarlijkse resultaten die zijn gerealiseerd op het product riool (grotendeels) in de bestemmingsreserve riool verwerkt. In 2019 is, op basis van een gewijzigde interpretatie van de verslaggeving op dit punt, de bestemmingsreserve riool voor een belangrijk deel omgezet in een voorziening. De impact van de regelgeving heeft geen impact op de onderbouwing van de gemeente middels het gemeentelijk rioleringsplan (GRP) of de aanwending van de gelden uit de rioolreserve. Wij hebben geconstateerd dat deze aanwending in overeenstemming met de voorschriften heeft plaatsgevonden.

De regelgeving omtrent de verantwoording van de bestemmingsreserve riool en rioolvoorziening is nader uitgewerkt in de Notitie Riool van de commissie BBV. Aan de hand van de notitie en nader gepubliceerde vragen en antwoorden is nadere duiding opgenomen over de manier van verantwoorden van overschotten op rioolheffing. Hierbij constateren wij dat de bestaande verwerkingswijze van de gemeente op basis van de geactualiseerde interpretatie van de gewijzigde regelgeving niet langer toepasbaar is.

Op basis van de regelgeving mag voor dit deel alleen het overschot op de gerealiseerde heffing worden toegevoegd aan de bestemmingsreserve of als er sprake is van efficiency- en aanbestedingsresultaten. Van het resterende deel is het verplicht om dit aan rioleringswerkzaamheden te besteden, dit deel moet aan de voorziening riool worden toegevoegd.

Het gevolg van de wijziging is dat er per 1 januari 2019 een bedrag ter grootte van € 3,5 miljoen direct vanuit de bestemmingsreserve naar de voorziening is overgeboekt. Wij hebben vastgesteld dat de correctie in overeenstemming met het BBV is verwerkt en toegelicht in de jaarrekening.

Analyse van gerealiseerde onderhoudskosten ten opzichte van geplande werkzaamheden ontbreekt

De voorzieningen voor onderhoud aan gebouwen zijn onderbouwd met het meerjarenonderhoudsplan gebouwen 2016-2020 en het in 2019 vastgestelde plan voor 2020 en verder. De verantwoorde dotatie aan de voorziening in de jaarrekening is aangesloten op het meerjarenonderhoudsplan.

Bij de uitvoering van onze controlewerkzaamheden is geconstateerd dat er geen (zichtbare) analyse plaatsvindt van de gerealiseerde onderhoudslasten in vergelijking tot de begrote uitgaven in de meerjarenonderhoudsplannen. Daarnaast was geen aansluiting beschikbaar tussen de stand van de voorziening en de verwachte stand op basis van het meerjarenonderhoudsplan. In het kader van de jaarrekeningcontrole is achteraf een (beperkte) analyse opgesteld.

Op basis van onze controlewerkzaamheden hebben wij geconstateerd dat de verantwoorde uitgaven in het boekjaar ook in het plan zijn begroot. Op basis hiervan zijn de onttrekkingen geaccepteerd. Hierbij is wel geconstateerd dat het jaar van realisatie afwijkt van het jaar waarin de uitgaven begroot zijn.

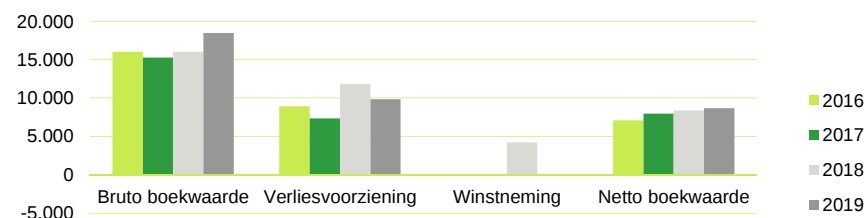
Wij adviseren om met terugwerkende kracht een analyse uit te voeren van de gerealiseerde onderhoudswerkzaamheden ten opzichte van begrote onderhoudswerkzaamheden. Daarnaast adviseren we om jaarlijks een analyse uit te voeren tussen de gerealiseerde uitgaven ten opzichte van de begrote uitgaven.

Bevindingen - Grondexploitaties

Algemeen

De waardering van de grondexploitaties is een significant risico in onze controleaanpak, vanwege de mate van schattingsonzekerheid. Wij hebben het proces rondom de totstandkoming van de waardering in opzet en bestaan getoetst en aanvullend gegevensgerichte werkzaamheden uitgevoerd. Wij achten de waardering aanvaardbaar en vinden de veronderstellingen redelijk. Hieronder hebben wij de ontwikkeling van uw grondexploitatie gedurende de afgelopen vier jaar weergegeven.

Grafiek ontwikkeling grondexploitaties (x € 1.000)

Ten opzichte van 31 december 2018 is de boekwaarde van de post grondexploitatie toegenomen met € 0,3 miljoen. De toename van de boekwaarde per 31 december 2019 is als volgt samen te vatten:

(x € 1.000)	2019	2018
Boekwaarde per 1 januari	8.357	7.949
Investerings	2.854	2.133
Grondverkoop	-1.156	-1.413
Tussentijdse winstneming	-7	4.177
Mutatie verliesvoorziening	-1.400	-4.489
Boekwaarde per 31 december	8.648	8.357

Gehanteerde parameters

De waardering van uw grondexploitaties is voor een groot deel afhankelijk van de gemaakte schattingen. Om inzicht te krijgen in de financiële risico's stelt de gemeente exploitatieoverzichten op waarin schattingen zijn opgenomen. Aan deze schattingen liggen diverse parameters en uitgangspunten ten grondslag. Wij hebben de door gemeente Kaag en Braassem gehanteerde uitgangspunten en parameters getoetst. De belangrijkste uitkomsten hiervan kunnen als volgt worden samengevat:

Parameter	2019	2018
Kostenstijging	●	●
Opbrengstenstijging	●	●
Rekenrente	●	●
Disconteringsvoet	●	●
Programmering	●	●
Verkoopprijzen	●	●
10-jaarstermijn	●	●

Legenda status:

- = evenwichtig
- = optimistisch
- = voorzichtig
- = controleverschil

Kostenstijging

De gehanteerde parameter voor de kostenstijging is 2,0% (2018: 2,5%) en ligt in lijn met de landelijke prijsindexcijfers. Op basis van de momenteel beschikbare informatie achten wij deze parameter evenwichtig. Gezien de prijsontwikkelingen in de markt is het van belang de ontwikkelingen hierin goed te monitoren.

Bevindingen - Grondexploitaties

Opbrengstenstijging

Het college rekent met de volgende opbrengstenstijgingen voor de volgende categorieën:

Jaar	Woningen	Bedrijven
2020	0%	0%
2021	0%	0%
2022 – 2026	0%	0%
2027 en verder	0%	0%

De parameters voor opbrengsten worden sterk beïnvloed door reeds afgesloten contracten met ontwikkelaars en vaste prijzen voor sociale woningbouw. Op basis van de momenteel beschikbare informatie achten wij deze parameter evenwichtig. Gezien de ontwikkelingen in de markt achten wij het van belang dit goed te blijven volgen.

Rekenrente

Het college rekent binnen de huidige grondexploitaties met een toekomstige rekenrente van 2,17% (2018: 3,13%). De rekenrente is gebaseerd op de huidige leningenportefeuille van gemeente Kaag en Braassem. Deze grondslag is in overeenstemming met de notitie grondexploitatie en de bepaling in de notitie rente van de commissie BBV. Wij achten deze parameter evenwichtig.

Disconteringsvoet

De disconteringsvoet die moet worden gehanteerd in de berekening van de contante waarde ten behoeve van het treffen van een verliesvoorziening voor negatieve grondexploitaties is door de commissie BBV voor alle gemeenten gelijkgesteld aan het maximale meerjarig streefpercentage van de Europese Centrale Bank voor inflatie binnen de Eurozone (2%). De positieve grondexploitatie hebben een disconteringsvoet die gelijk is aan de rekenrente. Deze percentages zijn door de gemeente correct toegepast, waardoor wij deze parameter kwalificeren als evenwichtig.

Programmering

De programmering van de grondexploitaties wordt actief gemonitord door de gemeente Kaag en Braassem. De ingerekende programmering ligt in lijn met vorig jaar en is onder andere gebaseerd op interne en externe onderzoeken.

De programmering van Braassemerland blijft, op basis van haar omvang en lange termijn, risicovol. De programmering van het Connexxionterrein is, door de lopende discussie over de ontsluiting, ook als risicovol aan te merken. Op basis van deze bevindingen is de parameter programmering als optimistisch aangemerkt.

Verkoopprijzen

De verkoopprijzen voor zowel woningen als bedrijven zijn niet significant gewijzigd. Een belangrijk van de verkoopprijzen ligt reeds vast door overeenkomsten met ontwikkelaars. Verkopen met betrekking tot sociale woningbouw zijn onderbouw met het gemeentelijk grondbeleid zoals vastgelegd in de grondprijzenbrief.

10-jaarstermijn

De gemeente Kaag en Braassem heeft één project met een looptijd langer dan tien jaar. Dit betreft het project Braassemerland. Wij hebben geconstateerd dat er in het project toereikende beheersingsmaatregelen getroffen om de risico's met betrekking tot de waardering van het project af te dekken.

Bevindingen - Grondexploitaties

Ontwikkelingen per project

In de onderstaande toelichting zijn de belangrijkste ontwikkelingen in de grondexploitaties in 2019 nader toegelicht.

Waardering	Toelichting grondexploitatie
	<i>Braassemmerland</i> Als gevolg van de overeenkomst met de GEM Braassemmerland en de hiermee samenhangende afspraken is het prijsrisico voor de gemeente in relatie tot de GEM Braassemmerland aan de afzetkant overzichtelijk. Het afzetrisico ligt nog wel bij de gemeente. De huidige (positieve) marktontwikkelingen in de Randstad zorgen voor veel vraag naar nieuwbouwwoningen. De programmering en de duur van de grondexploitatie blijven een belangrijk risico voor de gemeente. Gezien het feit dat latere levering leidt tot meer reserveringsvergoeding en eerdere levering leidt tot lagere kosten is het risico voor de Gemeente bij niet leveren conform deze planning relatief beperkt. Op basis van de ontvangen onderbouwingen en toelichting vinden wij de grondexploitatie Braassemmerland toereikend onderbouwd.
	<i>Connexxion - Leimuiden</i> Gezien de status van het project en de discussie die met de ontwikkeling samenhangt is er een hoge mate van onzekerheid. De doorgerekende waardering, programma en planning zijn realiseerbaar als de ontsluiting wordt geregeld. In de toelichting van de jaarrekening is dit ook toegelicht. Op basis van de documentatie van het (lopende) overleg met de provincie blijkt dat er wordt gewerkt aan een toereikende oplossing. Op basis van die argumentatie is de huidige waardering toereikend geacht. Het project Connexxion – Leimuiden ligt inmiddels meerdere jaren stil. De kans dat de huidige grondexploitatie, waarbij bedrijfsruimten worden gebouwd, ontwikkeld gaat worden, lijkt steeds verder af te nemen. Wij adviseren om de opengestelde grondexploitatie te heroverwegen door middel van een scenarioanalyse, waarbij de alternatieve mogelijkheden en de maatschappelijke en financiële impact in kaart worden gebracht.

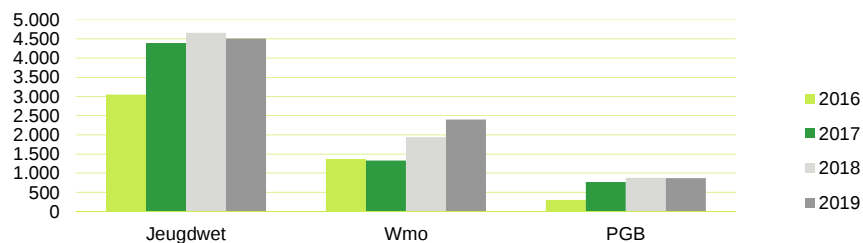
Bevindingen - Sociaal domein

Algemeen

De gemeente Kaag en Braassem voert diverse regelingen uit in het sociaal domein waarbij taken veelal zijn ondergebracht bij derde partijen. Hieronder hebben wij een overzicht opgenomen van de belangrijkste onderdelen en door wie deze werkzaamheden uitgevoerd worden:

Onderdeel	Uitvoerder	Wijze van uitbesteding	Bepaling last boekjaar
Jeugdwet	GO! / TWO Holland Rijnland	Opdracht / Mandatering	Afrekening op basis van lumpsum- overeenkomst / verevening
Wmo	Driemaster / Participe / Tom in de buurt	Opdracht	Afrekening op basis van lumpsum- overeenkomst / werkelijke lasten
PGB's	GO! / Participe	Opdracht	Lumpsum / Afrekening op basis van werkelijke lasten
Uitkeringen	Soza Alphen	Mandatering	Afrekening op basis van werkelijke lasten

In de jaarrekening zijn diverse posten en geldstromen inzake het sociale domein verantwoord. De totale omvang van de uitgaven en de ontwikkeling vanaf 2016 kan als volgt worden weergegeven:

Verantwoording uitvoerders sociaal domein

Ten behoeve van de afronding van onze controlewerkzaamheden met betrekking tot het sociaal domein hebben wij de controleverklaringen ontvangen van de verschillende uitvoerders. Uit deze rapportages, bestaande uit eindverantwoordingen en controleverklaringen, blijken geen nadere onzekerheden of fouten die boven de rapporteringsdrempel uitkomen.

Bevindingen - Rechtmatigheid

Europese aanbestedingsrichtlijnen

In het kader van de rechtmatigheid van de jaarrekening 2019 is een controle uitgevoerd op de naleving van de (Europese) aanbestedingsrichtlijnen. Uit onze controle op de rechtmatigheid van de inkooptrajecten waarvoor niet de juiste procedure is gevolgd.

Begrotingsrechtmatigheid

Naast de controle op de rechtmatige totstandkoming van de baten, lasten en balansmutaties in de jaarrekening 2019, hebben wij de begrotingsrechtmatigheid gecontroleerd. De toe te passen normen voor dit begrotingscriterium zijn gebaseerd op artikel 189, 190 en 191 van de Gemeentewet en moeten door de gemeenteraad zelf nader worden ingevuld en geconcretiseerd. Dit gebeurt door middel van de begroting en via de verordening op het financieel beheer ex artikel 212 van de Gemeentewet.

Het systeem van budgetbeheer en -bewaking moet waarborgen dat de baten en lasten binnen de begroting blijven en dat belangrijke wijzigingen of dreigende overschrijdingen tijdig worden gemeld aan de gemeenteraad, zodat deze tijdig (binnen het begrotingsjaar) een besluit kan nemen. Een systeem met onvoldoende waarborgen voor tijdige melding aan de gemeenteraad van budgetoverschrijdingen heeft het risico in zich dat inbreuk wordt gemaakt op het budgetrecht van de raad. Het begrotingscriterium is verder verfijnd en uitgewerkt in de Kadernota 2019 van de Commissie BBV.

In de kadernota is opgenomen dat het overschrijden van de begroting altijd onrechtmatig is, maar niet in alle gevallen hoeft te worden meegewogen in het accountantsoordeel. Deze kostenoverschrijdingen moeten dan wel goed herkenbaar in de jaarrekening zijn opgenomen. In het kader van de begrotingsrechtmatigheid moet gekeken worden naar de lastenoverschrijdingen per programma.

In de toelichting op de staat van baten en lasten is door het college een analyse van de overschrijdingen opgenomen. De overschrijdingen zijn toereikend toegelicht en passen binnen het bestaande beleid of worden gecompenseerd door hogere baten binnen het programma.

Het college stelt uw gemeenteraad voor genoemde overschrijdingen te autoriseren in het kader van de vaststelling van de jaarrekening 2019. Vooruitlopend hierop zijn wij hiervan reeds uitgegaan bij het vormen van ons oordeel over de (begrotings-) rechtmatigheid.

Wij constateren geen overschrijdingen op lastenniveau ten opzichte van de gewijzigde begroting voor de programmaonderdelen.

Bevindingen - Rechtmatigheid

Kredieten

Wij zijn nagegaan of de investeringen tot stand zijn gekomen binnen de grenzen van de door de gemeenteraad geautoriseerde kredieten. Wij constateren er geen overschrijdingen op investeringsniveau ten opzichte van de gevoteerde kredieten.

Mutaties in de reserves

De mutaties in de reserves zoals opgenomen in de jaarrekening kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	Gewijzigde begroting	Jaarrekening	Verschil
Dotaties	2.170	2.402	232
Onttrekkingen	-415	-2.434	2.019
Saldo mutaties in de reserves	1.756	32	1.788

Aan de afwijkingen liggen raadsbesluiten ten grondslag inzake de gehanteerde systematiek. De rechtmatigheid is door ons vastgesteld. De afwijkingen zijn met name gelegen in het doorschuiven van projecten in het programma ruimte en leefomgeving.

Niet financiële beheershandelingen

Handelingen en beslissingen van niet-financiële aard vallen buiten de scope van de rechtmatigheidscontrole door de accountant. De accountant toetst deze handelingen en beslissingen niet inhoudelijk door gegevensgericht onderzoek. Volstaan wordt in dit kader met het beoordelen van het interne systeem van risicoafwegingen. Binnen dit systeem moeten voorwaarden zijn geschapen om risico's goed te kunnen beoordelen en in de tijd te kunnen volgen.

Wij hebben ons een beeld gevormd over de wijze van totstandkoming van de inventarisatie van de risico's en de getrouwe weergave van de hieruit mogelijk voortvloeiende financiële gevolgen in de paragraaf Weerstandvermogen en risicobeheersing van het jaarverslag.

Misbruik en oneigenlijk gebruik

In de externe en interne regelgeving zijn diverse bepalingen opgenomen die erop zijn gericht om misbruik en oneigenlijk gebruik te voorkomen. Uw gemeente heeft de toets op het misbruik en oneigenlijk gebruik neergelegd in interne controleplannen. De uitkomst van deze toets heeft niet geleid tot bevindingen die invloed hebben op de rechtmatigheid van baten en lasten en balansmutaties.

Bevindingen - SiSa-bijlage en WNT

SiSa-bijlage

Wij hebben de in de SiSa-bijlage van de jaarrekening genoemde specifieke uitkeringen gecontroleerd met inachtneming van de Nota verwachtingen accountantscontrole 2019. De hierbij geconstateerde fouten en onzekerheden dienen op grond van het Bado in het verslag van bevindingen te worden opgenomen indien de navolgende rapporteringstolerantie per specifieke uitkering wordt overschreden:

- € 12.500 indien de omvangbasis kleiner dan of gelijk aan € 125.000 is;
- 10% indien de omvangbasis groter dan € 125.000 en kleiner dan of gelijk aan € 1.000.000 is;
- € 125.000 indien de omvangbasis groter dan € 1.000.000 is.

Op grond van ons onderzoek hebben wij bij de specifieke uitkeringen geen fouten en/of onzekerheden geconstateerd die de voor SiSa geldende rapporteringstolerantie overschrijden.

De SiSa-bijlage dient door uw gemeente samen met een aantal andere verplicht voorgeschreven verantwoordingsstukken voor 15 juli aanstaande elektronisch bij het CBS te worden aangeleverd. Door middel van een voorgeschreven tabel dienen wij te rapporteren over onze bevindingen ten aanzien van de in de jaarrekening opgenomen SiSa-bijlage.

WNT verantwoording

Sinds enkele jaren geldt de Wet normering topinkomens (WNT). Op basis van deze wet zijn de bezoldiging van topfunctionarissen in de publieke en semipublieke sector en de uitkeringen wegens beëindiging dienstverband aan topfunctionarissen wettelijk gemaximeerd.

Voor topfunctionarissen geldt naast de maximering van de bezoldiging en eventuele uitkering wegens beëindiging van het dienstverband een publicatieverplichting in de jaarrekening. Deze publicatieverplichtingen geldt eveneens voor bezoldiging van niet-topfunctionarissen met een dienstbetrekking, indien hun bezoldiging het algemene bezoldigingsmaximum (naar rato van de omvang van het dienstverband) overschrijdt.

In het kader van de jaarrekening 2019 heeft u een analyse uitgevoerd van de topfunctionarissen en hun bezoldiging en eventuele uitkering wegens beëindiging dienstverband binnen uw organisatie. Tevens heeft u vastgesteld of er overige functionarissen, niet topfunctionarissen met een dienstbetrekking zijn die een hogere bezoldiging dan het naar rato van de omvang van het dienstverband berekende algemene bezoldigingsmaximum voor 2019 kennen. Deze informatie heeft u opgenomen in de toelichting op de jaarrekening. Wij hebben de juistheid en volledigheid van deze toelichting gecontroleerd en hebben vastgesteld dat de toelichting voldoet aan de daaraan te stellen eisen.

De naleving van de anticumulatiebepaling maakt geen onderdeel uit van de controle van de accountant. De WNT-toezichthouders kunnen hier wel zelfstandig onderzoek naar doen en zo nodig handhavend optreden.

Interne beheersing

Interne beheersing

Algemeen

Bij de planning en uitvoering van de controle van de jaarrekening 2019 van uw gemeente hebben wij de interne beheersmaatregelen, welke onderdeel uitmaken van de administratieve organisatie van uw gemeente, in onze overwegingen betrokken. Wij hebben de opzet, het bestaan en de werking van interne beheersmaatregelen onderzocht, voor zover wij dit in het kader van de jaarrekening noodzakelijk achten en niet met het doel om een oordeel over de effectiviteit van de interne beheersing te geven.

Wij hebben geen onderzoek naar de effectiviteit van de interne beheersing verricht, anders dan dat relevant is voor onze jaarrekeningcontrole.

De voor de jaarrekening relevante interne beheersingsmaatregelen zijn bij de gemeente ingeregeld. Wij hebben aan de gemeente een managementletter uitgebracht. In de managementletter is het volgende punt met een hoge prioriteit opgenomen:

- geen toereikende beheersing in de logische toegangsbeveiliging van GR Rijn en Braassem.

Automatisering

Wij brengen u verslag uit omtrent onze bevindingen ter zake van de betrouwbaarheid en de continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking. De accountantscontrole van de jaarrekening is niet specifiek gericht op de betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking en behoeft derhalve niet te leiden tot bevindingen die bij een speciaal daarop gericht onderzoek wel naar voren zouden kunnen komen.

In het kader van de jaarrekeningcontrole zijn met betrekking tot de betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking bij gemeente Kaag en Braassem geen bijzonderheden te melden welke voor vermelding in het accountantsverslag in aanmerking komen.

IT bij de GR Rijn en Braassem

Zoals reeds geconstateerd in de managementletter 2019 is er geen toereikende beheersing in de logische toegangsbeveiliging van de GR Rijn en Braassem. Door de accountant van de GR Rijn en Braassem is geconstateerd dat:

- Gestructureerd proces voor controle doorgevoerde wijzigingen ontbreekt	<u>Prioriteit</u> Middel
- Autorisatiematrix voor het toekennen en controleren van autorisaties binnen Suite voor het Sociaal Domein is beperkt en ontbreekt voor Motion Pro	Middel
- Monitoring activiteiten gebruikers met beheerrechten ontbreekt	Middel
- Periodieke controle op juistheid van autorisaties voor Key2Financien, Suite voor het Sociaal Domein en Motion Pro ontbreekt	Hoog
- Overzicht van gebruikers inclusief rollen en rechten in Motion Pro niet inzichtelijk	Middel

Op basis van de bovenstaande bevindingen is geconcludeerd dat er niet gesteund kan worden op de IT-omgeving. Om deze reden zijn er aanvullende werkzaamheden verricht met betrekking tot de autorisatie van inkoopfacturen en de betrouwbaarheid van lijstwerk dat uit de systemen wordt gebruikt. Bij deze controle zijn geen onjuistheden geconstateerd. Wij hebben begrepen dat de gemeente in overleg is met de GR Rijn en Braassem om verbeteringen te realiseren op het gebied van de IT-beheersing.

Interne beheersing

Naleving wet- en regelgeving en overige

Wij informeren de gemeenteraad over illegale handelingen waarbij het hoger kader is betrokken en over fraude en illegale handelingen (of deze nu door het hoger kader of door andere werknemers zijn veroorzaakt) die een onjuistheid van materieel belang in de jaarrekening tot gevolg hebben. Gedurende de controle zijn geen significante punten gesignaleerd ten aanzien van feitelijke of vermoedelijke niet-nakoming van wet- en regelgeving, voor zover deze van belang worden geacht voor de mate waarin de gemeenteraad in staat is haar taken te vervullen.

Corruptie en omkopingsrisico's

Uw gemeente maakt onderdeel uit van de overheidssector waarin corruptie vaker dan bij andere sectoren voorkomt. Dit komt onder andere omdat veel transacties met een relatief grote omvang plaatsvinden, de transparantie over marktprijzen niet in alle gevallen voldoende is om te beoordelen en frequent zaken gedaan wordt met andere corruptiegevoelige sectoren (vastgoed, constructie, infrastructuur et cetera). Hierdoor hebben wij dit als aandachtspunt in onze controle meegenomen.

Corruptie is een wereldwijd probleem waarbij het uw verantwoordelijkheid is om corruptie binnen uw gemeente te voorkomen. Onze beroepsregels zijn in de praktijkhandreiking "Corruptie, werkzaamheden van de accountant" verder aangescherpt, hetgeen tot aanvullende werkzaamheden heeft geleid.

Wij hebben de volgende werkzaamheden verricht om eventuele effecten van dit risico ten behoeve van onze controle van de jaarrekening te mitigeren:

- detailcontrole op de inkopen en aanbestedingen om vast te stellen dat alle inkopen conform de geldende Europese aanbestedingsregels en de Aanbestedingswet 2012 zijn aanbesteed;
- door middel van systeemgerichte werkzaamheden vaststellen of de inkopen door daartoe bevoegde functionarissen zijn geautoriseerd;
- door middel van een steekproef vaststellen of alle verstrekte subsidies in overeenstemming met de geldende interne wet- en regelgeving zijn verstrekt.

Uit bovenstaande werkzaamheden zijn geen bevindingen voortgekomen

Geen fraude en naleving wet- en regelgeving geconstateerd

Zowel de gemeenteraad als het college is primair verantwoordelijk voor het voorkomen en ontdekken van fraude en voor de naleving van wet- en regelgeving. Het is van belang dat het college, onder toezicht van de gemeenteraad, sterk de nadruk legt op het voorkomen van fraude, waardoor de gelegenheden tot het plegen van fraude kunnen afnemen, alsmede op het ontmoedigen daarvan, waardoor personen ervan kunnen worden weerhouden om fraude te plegen omwille van de waarschijnlijkheid dat die wordt ontdekt en bestraft. Wij hebben de volgende frauderisico's bij uw gemeente onderkend:

Gesignaleerde frauderisico's	Beheersingsmaatregelen	Systeem- en gegevensgerichte werkzaamheden
Doorbreking van de beheersmaatregelen door het management bij de totstandkoming van de significante schattingsposten in de jaarrekening van gemeente Kaag en Braassem.	Interne review van de uitgangspunten en aannames van schattingsposten in de jaarrekening door de diverse control lagen binnen de gemeente.	Detailcontrole van de aannames en uitgangspunten ten aanzien van de significante schattingsposten in de jaarrekening van gemeente Kaag en Braassem.
Betalingen worden onrechtmatig en of onjuist verricht.	Betalingen worden in functiescheiding verricht.	Systeemgerichte controle op betalingen en data analyse op crediteurenstam-gegevens.

Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing. Onze controle is uitgevoerd met een hoge maar geen absolute mate van zekerheid, waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle fouten en fraude hebben ontdekt.

Overige onderwerpen

Overige onderwerpen

Rechtmatigheidsverantwoording met ingang van boekjaar 2021

Inleiding

Met ingang van boekjaar 2021 dient het College van burgemeester en wethouders van de gemeente zelf verantwoording af te leggen aan de Raad over het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties, dat wil zeggen in overeenstemming met de begroting en met de relevante wet- en regelgeving, waaronder gemeentelijke verordeningen.

Deze verantwoording gaat onderdeel uitmaken van de jaarrekening van de gemeente en als zodanig object van onderzoek worden voor de accountant in zijn opdracht om een getrouwheidsoordeel bij de jaarrekening af te geven. De Raad dient de materialiteits- en rapporteringsgrens te bepalen, mogelijk wel binnen een bepaalde wettelijke bandbreedte.

De aanstaande wetswijziging veroorzaakt dat de bewijslast om aan te tonen dat de gemeente rechtmatig heeft gehandeld wordt verlegd van de accountant naar het College. De intentie is dat de accountant hierbij als vierde lijn gaat functioneren. In onze optiek kan dit alleen worden bereikt als uw zelfcontrolerend vermogen in de 1ste, 2de en 3de-lijn binnen uw mogelijkheden en ambitieniveau optimaal is, waardoor wij alleen in de noodzakelijke processen en transacties hoeven te “spitten”. Waar de 2de en 3de lijncontrole goed is ingericht zullen wij in hogere mate steunen op uw deelwaarnemingen maar altijd in beperkte omvang zelfstandig werkzaamheden blijven uitvoeren. U mag van uw accountant verwachten dat hij zelfstandig een oordeel blijft vormen over de beheersing van de organisatie. Voor gebieden die minder belicht worden, zullen wij uitgebreidere werkzaamheden uitvoeren.

Voorbereiding

Om voorbereid te zijn op deze wetswijziging adviseren wij u om een kritische analyse uit te voeren op de huidige stand van zaken binnen uw gemeente. Allereerst is het van belang om terug te kijken, en na te gaan in hoeverre uw organisatie in de afgelopen jaren gesteund heeft op de werkzaamheden van de accountant of was het oordeel van de accountant een bevestiging van hetgeen reeds gecommuniceerd was door de 3de lijn (VIC: Verbijzonderde Interne Controle). Afhankelijk van de uitkomsten van deze analyse, dient u ambitie gericht op de wetswijziging te gaan bijstellen. Wij raden u aan om deze ambitie officieel vast te stellen, waarmee verankering in de organisatie wordt geborgd. In deze visie dient een beeld te worden geschetst hoe u de organisatie wenst te beheersen/ controleren. De visie dient een leidraad te bevatten voor de organisatie om te waarborgen en zichtbaar te maken dat binnen de gemeente getrouw en rechtmatig wordt gehandeld.

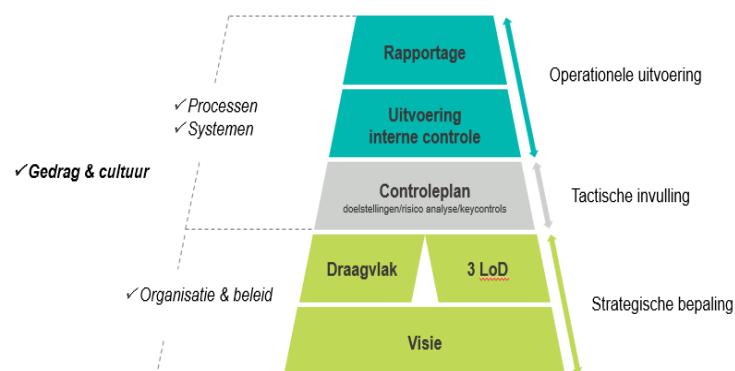
Ambitieniveau

Op basis van het gewenste ambitie niveau in de visie dient te worden bepaald of de randvoorwaarden voor realisatie van deze visie toereikend zijn binnen uw gemeente en wat dit eventueel betekent voor de huidige inrichting van de 1ste, 2de en 3de lijnscontrole, de positionering van de 3de lijn (VIC). Ten aanzien van de positionering van de VIC is het belangrijk dat zij de positie krijgen om onafhankelijk te rapporteren over eventuele bevindingen. Uitgangspunten die bij een eventuele herziening/ herstructurering van uw organisatie in ogenschouw moeten worden genomen is een goed werkende bestuurlijke inrichting, actuele risicomanagement /beheersing per proces, juiste implementatie van de PDCA- cyclus (plan, do, check en act) en toezicht op de invoering van verbetermaatregelen.

6. Overige onderwerpen

Rechtmatigheidsverantwoording met ingang van boekjaar 2021 (vervolg)

Belangrijk is hierbij om na te gaan wat de (aangepaste) visie betekent voor uw processen en systemen. Indien er vele aanpassingen benodigd zijn om uw organisatie zichtbaar in control te krijgen op het gebied van getrouwheid en financiële rechtmatigheid heeft dit een behoorlijk impact op uw medewerkers. De aanpassingen dienen uiteindelijk te worden gedragen door de medewerkers van de gemeente op elke niveau binnen de organisatie. Hierbij is gedegen aanpak voor de implementatie essentieel. Iedere medewerker dient namelijk op zijn niveau te worden meegenomen in het gewenste risico management zoals dat is beschreven in de visie. Onze visie hierop is om medewerkers vooral aan de voorkant te betrekken bij de actualisatie van het risicomanagement/beheersing per proces. Hierdoor creëer je bewustwording en draagvlak door de gehele organisatie. Onderstaand figuur geeft bovenstaande visueel weer

© Baker Tilly

Soft Controls

Teneinde hier grip op te krijgen is het zaak aandacht te hebben voor mensgerichte beheersinstrumenten. Het vaststellen van gewenst gedrag en het borgen van dit gedrag middels genoemde beheersinstrumenten zal daarbij helpen. De zogenaamde "Soft controls" zijn op te vatten als maatregelen die van invloed zijn op bijvoorbeeld de motivatie, loyaliteit, integriteit, inspiratie en normen en waarden van medewerkers. Soft controls vormen een onlosmakelijk onderdeel van de set beheersingsmaatregelen die het management treft om zeker te stellen dat de organisatiedoelstellingen worden gerealiseerd (De Heus en Stremmelaar, 2000).

Rechtmatigheidsverantwoording met ingang van boekjaar 2021 (vervolg)

Nadere uitwerking

Wij adviseren u om aandacht te hebben voor deze aspecten. Wij kunnen u hierbij helpen door dit mee te nemen in onze controle aanpak en een eerste 0-meting hierover op te stellen. Wij kunnen ons ook voorstellen dat het belangrijk is voor de Raad, het College, de griffie en de ambtelijke organisatie om meer duidelijkheid te krijgen over de invulling van ieders rol en verantwoordelijkheid en de eisen die worden gesteld aan de interne beheersing om tot een rechtmatigheidsverantwoording te kunnen komen en met elkaar hierover het goede gesprek te hebben. Wij gaan graag het gesprek met u aan om u verder te adviseren over het mogelijk verder verfijnen van de visie, de inrichting van de interne controle en positionering van de VIC. Tevens kunnen wij u ook van dienst zijn bij de uitwerking van uw risicoanalyse en u adviseren over mogelijke beheersmaatregelen. Wij hebben ervaring met het beleggen van sessies met medewerkers om de risicoanalyse en beheersmaatregelen in kaart te brengen en zodoende draagvlak te creëren bij uw medewerkers. Wij houden bij de advisering uiteraard rekening met de eisen en schaal van uw gemeente.

In januari jl. is de model tekst en de toelichting op de rechtmatigheidsverantwoording gepubliceerd door de commissie BBV. Hiermee is bekend geworden hoe de verantwoording eruit komt te zien. Er is echter nog niet bekend gemaakt op welke wijze het college tot een rechtmatigheidsverantwoording kan komen: het antwoord op de vraag: wat moet de gemeente doen om de verantwoording te kunnen verstrekken. Inmiddels zijn wij bij diverse gemeenten aan de slag met raad, college en ambtelijke organisatie om het antwoord op deze vraag te vinden. Het gaat daarbij om het bepalen van de gemeentelijke ambitie ten aanzien van interne beheersing, het creëren van draagvlak binnen de organisatie en het bestuur en het formuleren van normenkader, toetsingskader en aanpak van de interne rechtmatigheidscontrole (waaronder controleplan). Daarbij kan onderscheid worden gemaakt tussen interne beheersing in de processen (eerste lijn), interne controle onder verantwoordelijkheid van de lijnmanager (tweede lijn) en de verbijzonderde interne controle (derde lijn). De samenhang en inrichting van deze drie lijnen (three lines of defence) is belangrijk om in 2020 te ontwerpen en in te richten. Wij adviseren u een plan van aanpak op te stellen, waarbij 2020 een voorbereidingsjaar en tevens een testjaar kan zijn. Over 2020 verstrekt de accountant nog een rechtmatigheidsoordeel. Met ingang van 2021 beperkt het oordeel van de accountant zich tot een getrouwheidsoordeel. Overigens controleert de accountant vanaf 2021 ook de getrouwheid van de rechtmatigheidsverantwoording als onderdeel van de gemeentelijke jaarrekening.

Bijlagen

Bijlage A – SiSa-bijlage

Het is volgens de Nota verwachtingen accountantscontrole 2019 voorgeschreven dat wij de geconstateerde fouten en onzekerheden per regeling rapporteren door middel van onderstaande verplichte tabel. Deze tabel dient door uw gemeente samen met een aantal andere verplicht voorgeschreven verantwoordingsstukken voor 15 juli 2020 elektronisch bij het CBS te worden aangeleverd.

Nummer	Specifieke uitkering	Fout of onzekerheid	Financiële omvang in euro's	Toelichting fout/onzekerheid
D9	Onderwijsachterstandenbeleid	N.v.t.	0	Geen bevindingen
E27B	Brede doeluitkering verkeer en vervoer	N.v.t.	0	Geen bevindingen
G2	Gebundelde uitkering op grond van art 69 Participatiewet	N.v.t.	0	Geen bevindingen
G3	Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004	N.v.t.	0	Geen bevindingen
H4	Specifieke uitkering sport	N.v.t.	0	Geen bevindingen

Strekking controleverklaring rechtmatigheid:	Goedkeurend
Strekking controleverklaring getrouwheid:	Goedkeurend

Bijlage B – Reikwijdte van de controlewerkzaamheden

Op grond van het Bado stelt de raad de goedkeuringstolerantie vast, die de accountant bij zijn jaarrekeningcontrole dient te hanteren. De goedkeuringstolerantie is vastgesteld door het college van burgemeester en wethouders en vervolgens ter besluitvorming gebracht van de raad. Bij de jaarrekening is het normenkader ter kennisname ingebracht, ten aanzien van toleranties zijn geen wijzigingen aangebracht.

Op grond van de jaarrekening 2019 bedraagt de goedkeuringstolerantie voor fouten afgerond € 618.000 (1% van de lasten) en voor onzekerheden € 1.666.000 (3% van de lasten). Als de goedkeuringstolerantie niet wordt overschreden, kan een goedkeurende controleverklaring afgegeven worden.

Deze goedkeuringstolerantie is een kwantitatief criterium. De uiteindelijke oordeelsvorming is echter altijd een combinatie van kwalitatieve en kwantitatieve afwegingen.

Het rapporteringsbedrag, de maatstaf die geldt voor het rapporteren van fouten en onzekerheden, is door de raad bepaald op € 150.000

Goedkeuringstolerantie	Goedkeurend	Beperking	Oordeelonthouding	Afkeurend
Fouten in de jaarrekening (% lasten)	$\leq 1\%$	$> 1 < 3\%$	-	$\geq 3\%$
Onzekerheden in de controle (% lasten)	$\leq 3\%$	$> 3 < 10\%$	$\geq 10\%$	-

Verantwoordelijkheid

Conform de aan ons verleende opdracht hebben wij de jaarrekening 2019 van gemeente Kaag en Braassem gecontroleerd. Het is de verantwoordelijkheid van het college van burgemeester en wethouders om de jaarrekening op te maken in overeenstemming met het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten. Het is onze verantwoordelijkheid een oordeel te geven over de jaarrekening, als bedoeld in artikel 213, tweede lid, van de Gemeentewet.

Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden, het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), het door de raad vastgestelde controleprotocol en het controleprotocol Wet normering topinkomens 2019 vallen. Dienovereenkomstig zijn wij verplicht te voldoen aan de voor ons geldende gedragsnormen en zijn wij gehouden onze controle zodanig te plannen en uit te voeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Bevestiging bij de jaarrekening

Wij hebben het college van burgemeester en wethouders gevraagd om een bevestiging bij de jaarrekening. Er zijn geen aanvullende bevestigingen toegevoegd aan de bevestiging bij de jaarrekening op grond van de specifieke situatie van de gemeente Kaag en Braassem.

Bijlage C – Onafhankelijkheid

Wij zijn onafhankelijk van gemeente Kaag en Braassem

Baker Tilly Berk heeft diverse organisatorische maatregelen getroffen om zijn onafhankelijkheid en die van zijn medewerkers te waarborgen. Deze maatregelen omvatten onder meer:

- voorschriften en procedures omtrent onafhankelijkheid. Deze voorschriften voor professioneel gedrag op het gebied van kwaliteit en onafhankelijkheid zijn opgenomen in de Gedragscode van Baker Tilly. Deze Gedragscode geldt voor iedere medewerker van Baker Tilly en wordt natuurlijk steeds geactualiseerd;
- jaarlijkse bevestiging van onafhankelijkheid door partners en medewerkers van Baker Tilly en ondersteunende stafdiensten;
- cliënt- en opdrachtacceptatieprocedures, waaronder een beoordeling, of er sprake is van mogelijk conflicterende diensten;
- intern en extern kwaliteitsonderzoek;
- reviews door externe toetsers die niet bij de opdracht betrokken zijn, ter waarborging van een deugdelijke grondslag/deskundig oordeel;
- rotatie van externe accountants op de opdracht.

Op grond van dit verslag zijn wij van mening dat wij in relatie tot uw organisatie, in overeenstemming met de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en artikel 24a van de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), onafhankelijk hebben gefunctioneerd en dat de objectiviteit van onze oordeelsvorming in het afgelopen jaar niet is aangetast.

Samenloop van dienstverlening

Ten aanzien van OOB's is de combinatie van wettelijke controles en overige dienstverlening volledig verboden, met uitzondering van met name genoemde overige assurediensten. Voor niet-OOB's, zoals gemeente Kaag en Braassem, is bepaald dat samenloop is geoorloofd als de non-assuredienst niet van materiële invloed is op het assuranceobject. Als er wel materiële invloed is geldt in beginsel een verbod, behalve wanneer de non-assuredienst niet:

- subjectief of niet-routinematig is of;
- een verwerkingswijze in het assuranceobject ten gevolge heeft waarvan het assuranceteam twijfelt of deze verwerkingswijze passend is; of
- leidt tot een bedreiging uit hoofde van belangenbehartiging.

Wij bevestigen u dat onze non-assurediensten voldoen aan bovengenoemde criteria.

Geschenken en giften

Zoals met u is overeengekomen, informeren wij u hierbij over de door ons ontvangen respectievelijk verstrekte geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid boven € 100. Wij bevestigen u dat dergelijke geschenken niet door ons verstrekt zijn dan wel ontvangen.

Bijlage D – Geconstateerde controleverschillen

Ongecorrigeerde controleverschillen

Er zijn geen ongecorrigeerde controleverschillen boven de door u vastgestelde rapporteringstolerantie.

Fouten

Aard van de controleverschillen (x € 1.000)	Getrouwheid	Rechtmatigheid
-	-	-
Totaal ongecorrigeerde controleverschillen	-	-
Effect niet gecorrigeerde controleverschillen voorgaande jaarrekening	-	-
Totaal	-	-

Onzekerheden

Aard van de controleverschillen (x € 1.000)	Getrouwheid	Rechtmatigheid
-	-	-
Totaal onzekerheden	-	-

Bijlage E – Controleaanpak

Controleaanpak en uitvoering

Wij voeren onze controle uit met een mix van systeem- en gegevensgerichte werkzaamheden en een mix van vaste teamleden en ingeschakelde experts.

Daarnaast beschikken wij als organisatie over verschillende kwaliteitsborgingsmaatregelen. Dit geheel tezamen leidt tot een kwalitatief goede controle. In ons controleplan en dit verslag is voor elk bijzonder aandachtsgebied in onze controle terug te lezen wat de kernpunten in onze controle zijn geweest die hebben bijgedragen aan de kwaliteit in onze controle. Daarnaast gaan wij in de volgende paragrafen van deze bijlage nog nader in op de samenwerking met de andere accountants en de ingeschakelde experts.

Onze controleaanpak is onder andere gericht op het in kaart brengen van de voor de jaarrekening van belang zijnde risico's. Op basis van onze gesprekken met het management over de belangrijke financiële en operationele ontwikkelingen is een aantal punten met een verhoogd risico voor de jaarrekening 2019 onderkend:

- schattingen en toelichtingen in de jaarrekening;
- aanbestedingen;
- WNT-bijlage.

Samenwerking met interne accountantsdienst/andere accountants

Voor de jaarrekening van de gemeente Kaag en Braassem maken wij gebruik van diverse verbonden partijen/gemeenschappelijke regelingen en uitvoeringsorganisaties. Bij de meest significante verbonden partijen/gemeenschappelijke regelingen hebben wij bij de accountants een review uitgevoerd op zijn werkzaamheden.

Inschakeling van externe deskundigen

Wij hebben in het kader van onze controle geen gebruik gemaakt van de werkzaamheden van externe deskundigen.

Verbonden partijen

Ten aanzien van de verbonden partijen van gemeente Kaag en Braassem hebben wij vastgesteld dat:

- de (significante transacties met) verbonden partijen toereikend zijn toegelicht in de jaarrekening en paragraaf verbonden partijen;
- geen sprake is van indicaties voor ongeautoriseerde significante transacties met verbonden partijen, welke indicaties geven voor fraude;
- geen sprake is van indicaties dat de van toepassing zijnde wet- en regelgeving niet is nageleefd.

Significante uitdagingen/moeilijkheden tijdens de controle

Er zijn geen significante uitdagingen/moeilijkheden geweest tijdens de controle.

Significante schattingsposten

De belangrijkste schattingsposten binnen de jaarrekening van gemeente Kaag en Braassem betreffen:

- waardering van uw materiële vaste activa;
- waardering van de voorraad grondexploitaties;
- nauwkeurigheid en volledigheid van de voorzieningen.

Het college van burgemeester en wethouders is verantwoordelijk voor het maken van schattingen bij het opmaken van de jaarrekening. Als accountant van de gemeenteraad beoordelen wij deze door het college gemaakte schattingen. Op basis van de door ons uitgevoerde controlewerkzaamheden concluderen wij dat de gemaakte schattingen door het college aanvaardbaar zijn.

Contactgegevens

M.J. de Graaf RA

Partner audit

m.degraaf@bakertilly.nl

drs. S.M. Turenhout RA

Senior manager audit

s.turenhout@bakertilly.nl

Kantoorgegevens:

Baker Tilly (Netherlands) N.V.

Scheveningseweg 80-82

Postbus 85745

2508 CK Den Haag

070 – 358 90 00

